Andrus Kivirähk

Pillangó

POLAR KÖNYVEK

Fordította
Segesdi Móni

Segesdi Móni 2001-ben Magyarországon elsőként szerzett észt szakos bölcsészdiplomát. Kortárs észt prózát, gyermekirodalmat és színdarabokat fordít: publikációs listáján egyelőre toronymagasan vezet Andrus Kivirähk. 2010 és 2018 között az Észt Intézet munkatársaként népszerűsítette az észt kultúrát. Csodálattal töltik el az észt lápok, mocsarak és fenyőerdők.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez. Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bárminemű felhasználásáért.

Andrus Kivirähk

Pillangó

POLAR KÖNYVEK

A könyv megjelentetését az Eesti Kultuurkapital *támogatta.*

CULTURAL ENDOWMENT OF ESTONIA

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Andrus Kivirähk: Liblikas /Kirjastus Varrak, Tallinn, 2013/
Copyright
© Andrus Kivirähk, 1999
Hungarian translation © Segesdi Móni, 2026
Published in agreement with Tuum, Estonia

Kiadja a *Polar Egyesület*
Felelős kiadó és sorozatszerkesztő
az egyesület ügyvezetője: *Dériné dr. Stark Zsófia*
Műszaki vezető: *Stark Gergely*
www.polarkonyvek.hu
polarkonyvek@gmail.com

A sorozatot *Kemény Zoltán* tervezte
A borítóképet *Borsódy Eszter* készítette
Nyomdai előkészítés: *Clarion Stúdió*
Nyomás-kötés: *Pannónia Nyomda Kft.*

A könyv alapanyaga felelős gazdálkodásból,
ellenőrzött forrásból származik,
amit az FSC (Forest Stewardship Council®) tanúsít.

FSC
www.fsc.org
FSC C017326

ISBN 978-615-7069-13-8
ISSN 1418-0243

August Michelsonnak hívnak. Jobban mondva csak hívtak, mégpedig két dolog miatt. Először is azért, mert észt hazafi vagyok, és a szabad Észt Köztársaság idején új vezetéknevet vettem fel, a Mihklisoot – egész jól cseng, nemdebár? Mihk-li-soo. A megboldogult Jungholz például azt fundálta ki új névnek, hogy Noorlein, no, az azért kissé furán hangzik. Emlékszem, amikor a színházba bejőve közölte velünk, hogy mostantól ő Karl Noorlein, Eeda Kurnim hosszasan dörgölte a fülét, és újra meg újra megkérdezte, hogy mondd csak, Karl, mi is volt a neved, Noorhein vagy Noorleib? „Noorlein – felelte Jungholz elvörösödve. – Noorlein, és kéretik megjegyezni." De senki sem jegyezte meg, továbbra is mindannyian jungholzoztuk. Ő maga sem tudta fejben tartani az új nevét, közönyös ábrázattal tovaballagott, ha valaki az utcán heccből rikoltozott feléje, hogy Noorlein, Noorlein, és csak amikor a vállát megkopogtatták, akkor emelte fel csodálkozva a tekintetét, és így szólt: „Hallottam, persze, az ordibálást, de fel sem merült bennem, hogy engem szólítgattok." Amikor aztán nem sokkal később elhalálozott, a sírkövére is a Jungholz felirat került, nem pedig Noorlein. Ez egy kiötölt név volt, soha nem lett igazán a gazdájáé, és ha valamelyik olvasóm netán olyan ágrólszakadt lenne, hogy még egy tisztességes nevet sem tud felmutatni, nyugodtan vegye

magához ezt az apátlan-anyátlan árva Noorleint, és viselje egészséggel.

Nekem több szerencsém volt a nevemmel, rám ragadt, mint a nyári barnaság, és télen sem kopott le rólam. A sírkövemre is szépen rávésték, hogy Mihklisoo. Ez lenne a másik ok, amiért már nem bátorkodom magam Michelsonnak nevezni. Már nem vagyok az élők sorában, és ugyan miféle neve lehetne egy halottnak. Mind egyformán lelkek vagyunk, akkor meg mi végre kellene lajstromba venni bennünket? A név az utolsó dolog, amit visszasírok.

Így hát korántsem magamról szeretnék mesélni – az ég óvjon az efféle hivalkodástól! –, hanem egy férfiúról, aki valaha a Föld nevű golyóbison élt, és akit August Michelsonnak hívtak, de később honfiúi érzelmektől vezérelve és divatmajmolásból Mihklisoora változtatta a nevét. Komédiás és táncos volt, a hétköznapi életben egészen kellemes ember, és felesége is volt, Erika.

Az, hogy most és a továbbiakban így írom: „tettem" meg „mondtam", abból fakad, hogy valaha mégiscsak ennek a férfiúnak a bőrében lakoztam, a világot az ő tekintetével szemléltem, hallottam szívének összes dobbanását, és még olyan bensőséges dolgokra is emlékszem, hogy milyen ízűek voltak a csókok, amiket ez a jóravaló ember a hitvesétől kapott. Mindenfélére emlékszem, az emlékezetem megmaradt, habár a nevemet elvették tőlem, és a sírkövemre vésték, ahonnan már soha el nem szabadulhat, legfeljebb lekopik róla. Másom nem is igen van, de már megint kezdek túl sokat fecsegni magamról, pedig éppenséggel Augustról kellene szólnom.

Järvamaa megyében születtem, 1880. július 30-án – és ez most már August története. Apám a vasútnál dolgozott, kis termetű, hallgatag emberke volt. Nem sokra tartotta a nagy kompániát és a mulatságokat, inkább üldögélni szeretett munka után, amikor már az összes vonatot útnak indította, meg régi, törődött és elsárgult papírlapokat forgatni, melyeket ismeretlen nyelven írt szavak töltöttek meg. Nem sok lap volt, mindössze négy lehetett, ha nem csal az emlékezetem, mert ezeket apám az íróasztala kulcsra zárt fiókjában tartotta, és soha nem adta a kezembe. Gyakorta faggattam, hogy miféle papirosok ezek, és milyen nyelven rótták tele őket, de apám egyebet nem felelt, csak hogy megboldogult apjától származnak, akire pedig annak az apja hagyta örökül, ennélfogva drága emlék és családi relikvia, de hogy milyen nyelvű a szöveg, azt ő maga sem tudja, és nem érti egyetlen szavát sem. Ezek után azt firtattam, hogy akkor miért nézegeti olyan gyakran, amire az volt a válasza, hogy örömet szerez neki. De soha nem kívánt erről a témáról hosszasan társalogni. Mindenesetre egyszer sem sütött különösebb öröm az arcáról, amikor azokat a titokzatos lapokat bámulta, inkább elkomorultak máskor oly nyájas vonásai, a szólongatást meg sem hallotta, majd amikor végül mégis reagált, hosszasan meredt rám és anyámra, mintha nem ismerne fel bennünket, mintha valahonnan messzi útról érkezett volna, és most próbálna magában dűlőre jutni, hogy ez az asszony és a fiú csakugyan azok volnának-e, akiktől annak idején búcsút vett.

Később a papirosokat szem elől vesztettem, mert amikor apám meghalt, én már rég Tallinnban éltem, és a

hátramaradt holmiját rendezgetve – anyám már évekkel korábban a másvilágra költözött – semmi nyomát nem leltem a különös lapoknak. Apám bizonyára elrejtette őket egy csak általa ismert titkos helyre. És ezt igazán fájlalom, mert akkorra már sejteni véltem, miféle papírok ezek, s milyen időkből származnak, és örömest próbát tettem volna, hogy rám is ugyanolyan hatással vannak-e, mint apámra. De ezt a kísérletet nem végezhettem el, és ki tudja, talán ezért halt ki velem a családunk, merthogy a fiam elesett a második világháborúban, és így én lettem az utolsó Mihklisoo.

Egyébiránt apám dolgos, derék ember volt, egy aranykezű mester. Minden bútorunkat maga készítette, és még a kovácsoláshoz is értett. Fiatalkorában bizonyára szép vonásai voltak, és noha a küllemére nem fektetett különösebb hangsúlyt, hiszen jobbára kényelmes, de elnyűtt munkaruhában járt, legalább az ábrázata rendezettségéről óramű pontossággal gondoskodott, napjában háromszor beretválkozva – reggel ébredés után, aztán délben, majd utoljára este, mielőtt nyugovóra tért, mintha híres angol gyepet gondozott volna az állán. Kénytelen volt, mert a természet erőteljes szakállnövekedéssel ajándékozta meg, és már pár óra leforgása alatt kiütközött az állán a derék új borosta. Később, amikor jómagam is felnőtt férfivá serdültem, engem is szaporán sarjadó arcszőrzettel áldott meg a sors, habár én azért napi kétszeri beretválással megúsztam.

Apám nagyon is törődött velem, amolyan visszafogottan férfias módon, különösebb hűhó és cuppanós csókok nélkül. Mindenféle munka titkaiba beavatott, amikhez értett, és én nem egy dologban szembetűnő te-

hetséget mutattam, erre vezethető vissza, hogy később lakatosmester vált belőlem. Apám mindazonáltal soha nem dicsért meg, mindössze jóváhagyólag hümmentett, csupán egyszer – igen, egyetlenegyszer, kristálytisztán emlékszem rá – ragadta el miattam az őszinte lelkesedés, méghozzá egészen különös okból. Ez akkor történt, amikor már iskolába jártam, és a tanítónk elhatározta, hogy karácsony alkalmából színielőadást rendez, a bemutató pedig az iskola dísztermében lesz. Ez abban az időben meglehetősen szokatlan elképzelésnek számított, de maga a tanítónk sem volt egy szokványos figura. Ösztövér öregember csillogó kopasz fejjel, a fáma szerint valamikor rég megcsókolta nagy költőnőnket, Lydia Koidulát. Amilyen konok természetű volt, gyakorta összeszólalkozott a minisztériumi hivatalnokokkal, néhány évvel később el is bocsátották, de ezt követően már nem nézett új munkahely után, hanem bezárkózott a házikójába, az orrát sem dugta ki többé. Időről időre híre ment a faluban, hogy meghalt, olyankor egy szekérre feltett koporsóval az ajtajához vonultak, de mindahányszor hamisnak bizonyult a szóbeszéd, a tanítónk előjött az éktelen lármára, és komoran, fölényesen méregette a nyugalma megzavaróit. Hogy mivel foglalatoskodott a házában, vagy mit evett – ezt senki sem tudta. Mégsem ütköztek meg különösebben az életmódján, mert akkoriban még szép számban éltek itt-ott emberek, akikről tudni vélték, hogy egyenesen az ősi észtek vezéreinek nemzetségéből származnak, és olyan dolgoknak ismerői, amik az idők során feledésbe merültek. Így hát a tanítónkat is békében hagyták, élje csak az életét kedve szerint. Jó néhány évig megmaradt remetének, mígnem

aztán egy éjszaka váratlanul kigyulladt a háza, és néhány óra leforgása alatt az utolsó zsindelyig minden a lángok martaléka lett, hajnalra már csak vastag hamuréteg borította a földet, majd napközben a szél azt is szanaszét hordta, és a rá következő reggelen ott, ahol épp csak néhány napja még ház állt, immár fű sarjadt és pitypang virágzott. Efféle dolgok estek meg a gyerekkoromban, és senki sem álmélkodott különösebben rajtuk.

De most hagyjuk békében nyugodni ezt a tiszteletreméltó férfiút, bármilyen nemzetségből is származott, és beszéljünk a karácsonyi színdarabról, melyet színpadra állított az iskolánkban. Semmi különös nem volt abban a darabban, csupán a szokásos, gyerekeknek való balgaság manókkal és medvékkel. Én is része lehettem a színielőadásnak, manót kellett alakítanom. Nem volt nagy szerep, de attól még ugyanolyan fontos, mint a többi. Elújságoltam otthon a szüleimnek, milyen dicső feladat vár rám, mire anyám megdicsért, apám viszont egyetlen szót sem szólt. Csak bámult meredten, mintha a szeme láttára szarvaim nőnének, vagy valami más különös dolog történne velem éppen. Később, amikor asztalhoz ültünk, váratlanul szégyenlősen megkérdezte, hogy vajon a szülők is elmehetnek-e megnézni ezt az előadást. Hogyne, feleltem, mindenkit szívesen látnak. Ennél többet nem is szólt velem azon az estén, hanem újra elővette, s nézegette sorban egymás után a régi, megsárgult papírlapjait, és még akkor is kitartott e foglalatosság mellett, amikor anyámmal jó éjszakát kívánva neki eltettük magunkat másnapra.

Néhány napon át próbáltunk, és a tanítónk kerített nekünk jelmezeket is – hogy ezeket honnan szerezte, arról

mind a mai napig sejtelmem sincs. Én egy világoskék kabátkát kaptam, csuklya is volt rajta, amit a fejembe kellett húznom, meg egy fehér szakállkát, azt zsinórral meg kellett kötnöm a tarkómon. A bemutató előtti estén hazavittem a jelmezemet, és felöltöttem, hogy a tükör előtt csodálhassam elváltozott külsőmet. Apám épp akkor lépett be a szobába, és megtorpant, mint aki sóbálvánnyá vált, majd a szekrényéhez sietett, a legfelső fiókból előkeresett egy fekete bőrövet, és átnyújtotta nekem.

– Fogd ezt, és tedd fel! – mondta. – Öv nélkül nem is lennél igazi manó!

Az övet a kabátka köré kanyarítottam, és mintha csak rám öntötték volna. Mi több, halálomig viseltem, és képzelhetik, hogy a derekam körfogata nem maradt örökre egy nyolcéves fiúé. Hanem életem során egészen arcátlanul megvastagodtam középtájt. Mégsem szorított soha az a bőröv, mindig pont passzentos volt, és magától engedett még a túlságosan kiadós lakomák után is, soha nem kellett meglazítanom. Erről is csupán sejtelmem lehet, honnan kerülhetett apámhoz efféle csodaholmi, de biztos vagyok benne, hogy a sejtéseim helytállóak.

Apám a legjobb öltönyében érkezett az előadásra, a csizmáját fényesre suvickolta, és amikor nyúlfarknyi jelenetemet előadandó a színpadra léptem, egyből feltűnt a terem közepéről felém csillogó szeme. Aztán minden figyelmemet lekötötte, hogy hibátlanul mondjam el a szövegemet, és eltáncoljam a rám osztott táncot, de amikor kifelé a színpadról ismét a terem felé pillantottam, akkor már egyáltalán nem csillogott apám szeme, egészen fakó volt, bizonyára sírt. Igen, komolyan úgy hi-

szem, hogy sírt, habár amikor előadás után találkoztam a szüleimmel az iskolaépület előtt, már ismét teljesen száraz volt a szeme. Apámról végtelen boldogság sugárzott, megölelt, és a fülembe súgta: „Derék fiú vagy, büszke vagyok rád, én kicsi manóm."

Amúgy zárkózott ember volt, meglehetősen furcsállottam is tőle az efféle lelkesültséget, úgyhogy több napig kerültem őt – annyira idegennek hatott a viselkedése abban a röpke pillanatban. Később, amikor már az Estonia társulatának tagja voltam, apám többször is eljött megnézni, és bár úgy láttam, igencsak kedvét leli a színházban, és soha nem hánytorgatta fel, hogy ilyen haszontalan foglalkozást űzök, ellentétben sok más tősgyökeres munkásemberrel, akiket elkeserített a fiuk vagy a lányuk komolytalan mestersége, apám szájából többé egyetlen elismerő szót sem hallottam. Ennélfogva az akkori reakciója alapján joggal vélhetem, hogy a legjobb szerepalakításomat nyolcévesen nyújtottam, már ha az egyáltalán szerep volt, bár az ő szemében nyilván igen.

* * *

Erika csak egyszer mesélt nekem a gyerekkoráról, már súlyos betegen. Emlékszem, ültem az ágyánál, ugrásra készen, hogy első szavára odanyújtsak neki egy pohár vizet, vagy megemeljem a párnáit, hogy könnyebben lélegezhessen. Erika aludni látszott, úgyhogy én is elbóbiskoltam, és csak a hangjára ébredtem fel. A szeme továbbra is le volt hunyva, de az arcán lázrózsák izzottak, és az ajkai szaporán mozogtak, sokkal gyor-

sabban, mintsem a száját elhagyó szavaknak a kiejtése indokolta volna, egyenesen úgy tetszett, mintha az ajkai önálló életre keltek volna, akár a szélben üresen lengő kapuszárnyak, miközben a hang a szája helyett valami más utat talált magának, ahol kijuthat. Megnedvesítettem Erika arcát, de még ekkor sem nyitotta ki a szemét, csak beszélt tovább, látszólag mély álomban. Eleinte nem tudtam kihámozni szavainak értelmét, de közelebb hajolva lassan kivettem, hogy Erika az apjáról beszél, az urbaverei molnárról, habár ugyanennyi erővel mesének is vélhettem volna a történetét, vagy csupán egy súlyos beteg lázas motyogásának – mert hát kétségkívül részben az is volt.

Apja egymagában élt a malmában, távol az emberektől, és nem sok olyan porta akadt, ahonnan hozzá hordták őröltetni a gabonát. De a molnár nem bánta, vadászni járt, halat fogott, és a szabad erdei ember életét élte, akár az ősei. Vadász létére soha nem ejtett zsákmányt pusztán a gyilkolás kedvéért, hanem csak amennyit meg tudott enni, ezért a kisebb állatok, amelyekkel aligha lakott volna jól, cseppet sem tartottak tőle, naphosszat ott nyüzsögtek a malom körül, a madarak fújták a dalukat a fákon, és olykor a házba is berepültek. Ez utóbbit meglehetősen rossz szemmel nézte a kevés számú malomba járó, attól tartván, hogy a nagy madársereg túlzottan megdézsmálja az őrölni hozott gabonájukat. De a molnár nem hajtotta ki a madarakat, és azok egész nap csak repkedtek az egyik ablakon be, a másikon vissza ki az udvarra, és a fecskék a ruhásszekrény oldalához tapasztották agyagfészküket.

Mivel a molnárnál ilyen gondtalan életük volt – hiszen a ragadozók nem merészkedtek közel a a malomhoz –, hamarosan temérdek madár gyűlt össze, és a hétköznapi rigók, seregélyek, füzikék és cinkék mellett teljesen ismeretlen fajtájú tollas népség is megtelepedett a környező fákon, jóval nagyobbak voltak a közönséges madárkáknál, és még a molnár sem tudta megnevezni ezeket, pedig élete során rengeteget bóklászott az erdőben, olyan fenevadakat is látott, amik mára már teljesen kivesztek Észtföldről, és csak régi metszeteken találkozunk velük, ezért mindössze bárgyú művészi látomásoknak tartjuk őket. De a molnár nem is hitte magát valami nagy világ bölcsének, és hamar megbarátkozott az új szomszédok jelenlétével, mígnem aztán az egyik éjjel látottak elrabolták a lelki békéjét, és döntő fordulatot hoztak magányos életébe.

Épp visszafelé tartott a házba, miután kirakta a szákot a rákoknak, az égbolton telihold tündökölt, és a folyóparton a malom békésen szunyókálva várta a gazdáját, amikor hirtelen egy sereg madár szállt le a parton, abból a különleges, nagytestű fajtából. A molnár megállt, és igencsak elámult, mert a nappali madaraknak nemigen szokása éjszaka kószálni, de még inkább elcsodálkozott, amikor a madarak ledobták magukról tollgúnyájukat, mint vipera a régi, kényelmetlenné vált bőrét, és jócskán megnőve sudár hajadonok alakját öltötték. A molnárt annyira elvarázsolta a látvány, hogy képtelen volt egy helyben maradni, vadul rohanni kezdett a madarak felé, ami ékesen bizonyította, hogy a madárlányok szépsége egészen megkavarta az elméjét, mivel amúgy igen békés természetű és türelmes ember volt, nem veszítette el

egykönnyen a fejét. Az akkorra már a folyóban fürdőző hajadonok sikongani kezdtek a molnár láttán, ahogy a háló fogságába esett madár rikoltozik, és felkapván a partról tollgúnyájukat, sietve magukra öltötték, majd tovatűntek az éjszakai égbolton. Csupán egyetlen reszkető, mezítelen leányka maradt a folyóparton, mert az ő gúnyája a molnár kezében volt.

Innentől úgy folytatódott a történet, mint a mesékben, és a mai napig nem tudom eldönteni, csakugyan így esett-e meg minden, amint azt Erika a betegágyán elhadarta, vagy láztól gyötört elméjében valamely könyvben olvasott, netán a nagymamájától hallott ősi regével keveredett a való élet. Mégis inkább afelé hajlok, hogy igazat szólt, legalábbis nagy vonalakban, mert soha azelőtt nem akart az otthoniakról mesélni, mintha kissé szégyellte volna őket, és mindahányszor futólag találkoztam az anyjával, aki a gyermekünk nevelését magára vállalta – akkorra Erika már eltávozott közülünk –, szemembe tűnt ennek az asszonynak valamiféle különössége, amit utólag próbáltam összekapcsolni a lázasan hadaró Erikától hallottakkal. Mert talán mondanom sem kell – éppen ez a fürdőzésen kapott madárlány lett Erika anyja, akinek a molnár nem adta vissza a tollgúnyáját, hanem a folyóba vetette, és attól fogva a madár a malomban élt emberi alakban. A férfi cselekedete első pillantásra erőszakosnak tetszhet, de az ijedtségen túljutva a madárlány bizonyára felettébb kedvére valónak találta a párját, hiszen a molnár korábban is nyájas volt a madarak irányában, nem lehetett hát nehéz elnyernie foglya szívét. Mindenesetre amikor a molnár meghalt, az asszony mélyen gyászolta. Egy napon a madarak tel-

jesen körülvették a házat, csőrükkel az ablakpárkányt kocogtatták, és szemlátomást hívogatták vissza az emberek közé tévedt húgukat a felhők alatti világba, de ő így szólt: „Nem, nem megyek sehová." És felmutatta a madaraknak az ölében tartott kis batyut: „Gyermekem van." A batyu belsejéből két nagy, sötét szem kíváncsian leste az ablak mögött nyüzsgő tollas népséget, és azok ugyanolyan kíváncsian néztek rá vissza, de nem ismertek benne fajtársukra. És a molnár özvegye Erikát magához szorítva – igen, az a gyermek Erika volt –, ezt mondta a madaraknak: „Ő az én kis pillangóm."

E szavakat követően Erika eszméletét vesztette, és én siettem hűs vízzel frissíteni a halántékát. De azon az éjszakán már nem is tért magához, és én ott ültem mellette el-elbóbiskolva, az ablak mögött mind jobban kivilágosodott, és igazából le kellett volna feküdnöm, mert reggel próba várt, mégsem mentem aludni. A pillangók jártak a fejemben – a két pillangó, melyek az életemben fontos, egyenesen meghatározó szerepet játszottak. Egyikük ott feküdt előttem párnák közt, foszladozó szárnnyal, várta, mikor jön el érte végleg a szürke kutya, a másik Tallinn belvárosában állt, és mindörökké ott kellett állnia. Az Estoniáról beszélek, a színházamról.

* * *

Mielőtt jogosan a saját színházamnak tarthattam, vagy akár csak a nevét hallottam volna, az életem szokványos pályán haladt, akár egy folyóba hullott faforgács, amelyet a víz lomhán sodor a tenger felé, az összes

Utószó

Szerelmi vallomás a színházhoz

Andrus Kivirähk (1970) az egyik legnépszerűbb kortárs észt szerző, számtalan szakmai elismerés birtokosa. Két kulcsregénye, az *Ördöngös idők* (ford. Segesdi Móni) és a *Férfi, aki beszélte a kígyók nyelvét* (ford. Kőhalmy Nóra) Magyarországon is elkötelezett rajongótábort tudhat magáénak. Kivirähk végzettségét tekintve újságíró, ma is rendszeresen publikál tabudöntögető, provokatív és szatirikus jegyzeteket az észt sajtóban. Gyerekek és felnőttek számára egyaránt alkot. Remek történetmesélő, akinek sajátosan groteszk, helyenként harsány humora és zabolázhatatlan képzeletvilága a védjegyévé vált.

A hazai olvasóközönség előtt talán kevésbé ismert, hogy Kivirähk nemcsak prózaíró, hanem termékeny színpadi szerző is. Gyermekkorától érdekli a színháztörténet, az iskolában színjátszókört is alapított. Ez idáig 18 drámakötete látott napvilágot, és nincs olyan évad, hogy valamely színdarabjának szereplői ne elevenednének meg színpadon. (Magyarul *Kék vagon* című színműve elérhető Patat Bence fordításában).

A színház iránti szenvedélye vezette a tollát az 1999-ben – egy évvel az *Ördöngös idők* előtt – megjelent *Pillangó* írásakor is, amely az észt színjátszás hőskorába, a múlt század második évtizedébe repíti vissza az olvasót. A cím egyfelől az Estonia színház fiatalon elhunyt táncosára, Erika Tetzkyre (1894–1918) utal, másrészt a színház metaforája, amely a kétszárnyú épület alakbéli hasonlóságán alapul. A kisregény elbeszélője Erika párja a színpadon és az életben, August Mihklisoo. A

síron túlról szól hozzánk, márpedig egy halottat nem kötik az élőkre vonatkozó szabályok. Nem csak az időben csapong: hol érzelgősen elrévedő, hol fegyelmezett, máskor túláradóan szertelen krónikás, és saját bevallása szerint is előszeretettel téved a lódítás mezejére.

Mint Kivirähknél oly gyakran, a valóság és a fantázia közötti határ elmosódik. Az olvasó az interneten a szereplők nevére rákeresve ténylegesen élt emberek fotóit tanulmányozhatja, ám a szerző az észt színháztörténet hús-vér figuráit mitikus-mesei dimenzióba emeli. Alapfeltevése, hogy a színház aranykorának nagy alakjai, akiknek felmenői között madarat, óriást, boszorkányt, vérfarkast, vízi tündért egyaránt tudni vél, rég letűnt idők utolsó hírnökei. Küldetésük a színpadi varázslat megteremtése az őszinte lelkesedés erejével, a játék öröme révén. Egy olyan párhuzamos világ létrehozása, amely dacol a valóság szabályaival, és minden időkben menedékül szolgál a zord külvilág elől. Egyszóval: a színházról kialakult romantikus toposz bontakozik ki a könyv lapjain.

Az észt (pszeudo)mitológia és néphagyomány alakjainak játékba hozása az *Ördöngös idők* világát vetíti előre, míg a cselekmény ideje, a tragikus szálak és a szöveg líraisága a *Pillangó*t a húsz évvel későbbi *Szépséges kék állat*tal (ford. Segesdi Móni) rokonítja. Ez utóbbi főhőse szintén egy tragikusan fiatalon elhunyt művész, Oskar Kallis festő, akinek Kivirähk a képei alapján írta meg fiktív naplóját. Míg azonban Kallis festményei ma is láthatók kiállítóterekben, Erika Tetzky neve már elhalványult az utókor emlékezetében. Férjével, August Mihklisooval az észt színháztörténet első hivatásos táncospárja voltak. Saját költségen képezték magukat, és prózai szerepeik mellett elsősorban operettek betétszámaként ropták a színpadon, de éveknek kellett eltelni, mire a színlapok táncosként is feltüntették a nevüket. A fennmaradt fotókon apró termetű, kecses, bájos teremtés néz ránk hatalmas barna szemekkel. Paul Pinna memoárjában mindössze egy bekezdés olvasható róla, azonban Kivirähk bevallása szerint ennyi

is elegendő volt ahhoz, hogy lelkesen hozzáfogjon a *Pillangó* megírásához.

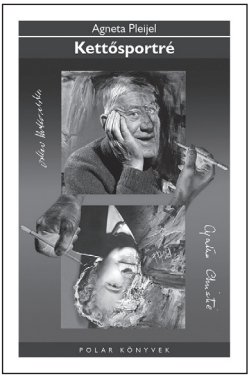
A könyv cselekményének kezdetekor a cári birodalom észt kormányzóságában vagyunk, August Mihklisoot élete végén viszont már szovjet színészként bocsátják sírba. A két végpont között a történelem kereke nagyokat fordul, létrejön az önálló észt állam, ám ez sem zökkenti ki varázsvilágukból a társulat tagjait. *„Jut eszembe, azokban a napokban kiáltották ki az Észt Köztársaságot is. Mi akkor nem szenteltünk különösebb figyelmet e hírnek, a mi királyságunk nem e világból való volt."* – summázza röviden a sorsfordító eseményt az elbeszélő. Azt már említésre méltónak sem tartja a szerző, de azért álljon itt, hogy a függetlenségi háború idején, 1919. április 23-án az Estoniában ült össze az Észt Köztársaság első parlamentje, az alkotmányozó nemzetgyűlés.

A történelem csupán oly mértékben van jelen a kisregényben, amennyire kihat a színház életére, vagy annak tereibe beszüremkedik. Az első világháborúban az épület koncerttermi szárnya kényszerűen hadi kórházzá alakul, a másik, prózai színházi szárnyában azonban zavartalanul folynak tovább az előadások. A bolsevik hatalomátvételkor matrózok hőzöngenek a színházban, kifosztják a jelmeztárat, és az épületre is szemet vetnének, de végül sikerül helyreállítani a rendet. A második világháború alatti szovjet bombázásban leég az Estonia nagy része, de később újjászületik, mert egyszerűen újjá kell születnie. Történjék bármi, a művészet elpusztíthatatlan – ezt sugallja Kivirähk kisregénye, melyről a jeles költőnő, Doris Kareva így fogalmazott: „Színtiszta – hangsúlyozom: színtiszta –, lenyűgöző blöffel állunk szemben, egy magával ragadó művel, amely talán nem helyettesíti a színháztörténetet, de túlszárnyalja és egyben magasabb dimenziókba emeli."

Az Estonia dalkört 1865-ben alapították Tallinnban, a 19. század második felében új lendületre kapott nemzeti ébredés légkörében, amikor a tenni akaró, öntudatos észtek egy-

re-másra hozták létre a dalos- és színjátszó egyleteket, művelődési társaságokat és gazdaköröket. Az Estonia társasági házának falai között a krónikák szerint 1871-ben került sor az első színielőadásra. Paul Pinna és Theodor Altermann színész-rendezők irányításával 1906-ban alakultak át hivatásos színtársulattá, melynek legfőbb csillaga, minden idők egyik leghíresebb észt színművésze az alapító Pinna lett. Szöveges, főként szórakoztató darabokat, operettet és operát egyaránt színpadra állítottak.

1911–13 között a várostól ingyen kapott telken széles körű társadalmi összefogással, jórészt közadakozásból épült fel a hivatásos társulathoz méltó új játszóhely. A *jugend* stílus jegyeit magán hordozó épületet Armas Lindgren és Wivi Lönn finn építészek tervezték, és a színház- és koncertterem mellett üzlethelyiségekkel, étteremmel és kaszinóval is rendelkezett. A korából és környezetéből kiragyogó épület nemcsak az összes német színházat, de az Estoniával egy időben hivatásos társulattá vált tartui Vanemuine színházat is leköröz te, és az észt nemzeti kultúra egyik fontos jelképévé vált. Az idők során több átalakításon átesett impozáns Estonia ma is eredeti helyén áll, többek között az észt Nemzeti Operának az otthona.

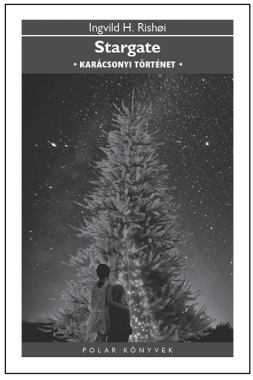

Agneta Pleijel: Kettősportré
ISBN: 978-615-5866-50-0
Fordító: Annus Ildikó

Oskar Kokoschka osztrák expresszionista festő és botrányhős, akit fiatal korában „a legvadabb vadállat" jelzővel illettek, 1969-ben, 84 évesen megfestette minden idők legnagyobb krimiírójának, a visszahúzódó és titokzatos, akkor már 80 éves Agatha Christie-nek a portréját. A regény ennek a portrékészítésnek az elképzelt története. Miközben mindkét idős alkotó életének kisebb-nagyobb eseményeire, titkaira is fény derül, megismerhetünk két rendkívül eltérő, azonban mégis hasonlóan humánusra és bölcsre csiszolódott egyéniséget.

AGNETA PLEIJEL 1940-ben született Stockholmban. Írói pályáját a hatvanas években kezdte, szépirodalmi és újságírói tevékenysége mellett vezette a svéd PEN Klubot, illetve a stockholmi Színház- és Filmművészeti Főiskola professzora is volt, pályája során a svéd kultúra megkerülhetetlen alakjává nőtte ki magát. Az évek során számos díjjal tüntették ki. A Polar kiadónál korábban két kötete jelent meg magyarul: Egy tél Stockholmban és A jóslat. A Kettősportré című regény életrajzi fikció, amelynek epizodikussága okán akár a „Jelenetek két életből" alcímet is lehetett volna adni. Agatha Christie és Oskar Kokoschka életének valós története képezi az alapot, amit Pleijel aztán a képzelet erejével tesz számunkra élővé: megteremti a két alkotó ember hosszú életének rövid, mindössze hat ülésen végighúzódó metszéspontját, amelyet azonban az emlékek, a róluk szóló történetek kellően termékennyé tesznek ahhoz, hogy abból új művészet fakadhasson: az idősödő Pleijel érett, letisztult, lírai hangú prózája.

A Polar Könyvek sorozat kötetei kedvezményes áron megrendelhetők
a kiadó honlapján: www.polarkonyvek.hu

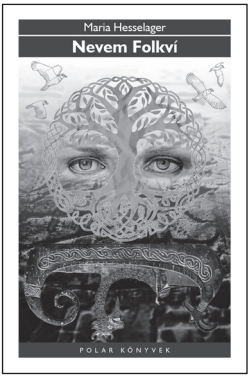

Ingvild H. Rishøi: Stargate
ISBN: 978-615-5866-71-5
Fordító: Patat Bence

Az adventi időszakban Osloban játszódó történet központi témája a család, a szeretet és a felelősségvállalás kérdése. Letisztult és rendkívül precíz nyelvezetének is köszönhetően, a kis karácsonyfaárus lány története mindannyiunk számára szívbemarkoló és mélyen átérezhető modern karácsonyi üzenetté válik.

Az 1978-ban született **Ingvild H. Rishøi** újságíróként és szerkesztőként dolgozik. Első novelláskötete 2007-ben jelent meg. Többek közt elnyerte a Brage-díjat és a P. O. Enquist-díjat is. Így írtak róla: „Nagy emberismeretének köszönhetően egészen közel kerül a szereplőihez. Az eredmény szívbemarkoló és melankolikus – ám a vidámság sem hiányzik belőle. Eredeti és különleges." A Stargate nemzetközi sikert hozott Rishøi számára: a kiadási jogokat több mint húsz országban megvásárolták, film is készül belőle.

A Polar Könyvek sorozat kötetei kedvezményes áron megrendelhetők
a kiadó honlapján: www.polarkonyvek.hu

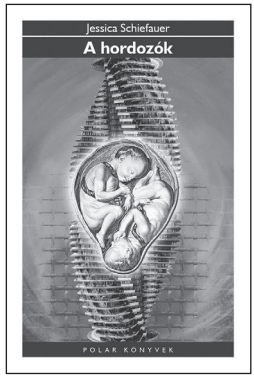

Maria Hesselager: Nevem Folkví
ISBN: 978-615-5866-62-3
Fordító: Sulyok Viktória

A fordulatos viking-kori történet középpontjában Folkví, a szellemvilággal kapcsolatban álló előkelő lány áll, aki szülei halála után nehezen találja helyét a közösségben, ráadául a bátyjához fűződő szoros viszonya is veszélybe kerül annak nősülési szándéka miatt. Fokví elkeseredett döntésre szánja el magát…

Maria Hesselager (sz.1984) debütáló regénye a viking korban játszódik, de a témák, amelyekkel foglalkozik, kortalanok. A mű címszereplője, Folkví, az őrület szélén egyensúlyoz, amikor bátyja, Áslakr első hadjáratáról hazatérve közli vele, hogy szerelmes egy lányba, akit idegen földön ismert meg, és házasságra készül lépni vele. Folkví bármire képes lenne, hogy megakadályozza az esküvőt. De kezébe tudja venni sorsa alakítását, vagy erősebbek nála a nornák, akik tébolyultan fonják a fonalakat? Változtathat sorsán, vagy bármivel is próbálkozik, élete megírt mederben csorog? A történéseket az időben ugrálva ismerjük meg, ami visszatükrözi Folkví lelki vívódásait. A szerző bőségesen szolgál meglepő fordulatokkal, de az igazi csattanót a végére tartogatja. A könyv Dániában 2021-ben a Munch-Christensen és a Bogforum debütáns díját egyaránt elnyerte.

A Polar Könyvek sorozat kötetei kedvezményes áron megrendelhetők
a kiadó honlapján: www.polarkonyvek.hu

Jessica Schiefauer: A hordozók

ISBN: 978-615-5866-78-4
Fordító: Teplán Ágnes

Milyen lenne a világ, ha a radikálisan férfiellenes ökofeminista szélsőségesek kezébe kerülne a hatalom? Ha a mesterséges női társadalmon kívül, zárt rezervátumokban tartott férfiakat csak megtermékenyítőanyag-forrásként, munkaerőként és főként kísérleti alanyokként használnák? Fenntartható, élhető világ jöhetne így létre? A kérdés bonyolultabb, mint gondolnánk, de Jessica Schiefauer izgalmas történetszövésű regényében nem maradunk válaszok nélkül.

Jessica Schiefauer 1978-ban született, Göteborgban. Svéd és angol irodalomtudományi és pedagógiai stúdiumai mellett írótanfolyamokat is végzett. Számos svéd irodalmi díj birtokosa, hazájában rendkívül népszerű szerző, regények és novellák mellett színdarabokat és számítógépes játékokat ír. A hordozók című regény a jövőben játszódik, és egy olyan férfiellenes női társadalmat mutat be, amely egy férfiak által terjesztett világjárvány következtében alakult ki. Az új társadalom alapvetően antikapitalista, tőkeellenes, kollektivista, másrészt viszont környezettudatosság jellemzi, ezért ebben a világban nagy gondot fordítanak a Föld energiakészletével való tudatos gazdálkodásra, megtiltják az állatok fogyasztását és fosszilis energiák fölhasználását. A hordozókban megjelenik a kommunizmus és a nácizmus társadalmára jellemző kirekesztés, félelemkeltés, propaganda, elnyomás, bűnbakképzés, eugenika. Ennek a poszthumán állapotnak az eredménye, hogy bár a nők a – kísérleti alanyként „tenyésztett" és rezervátumban tartott – férfiak nélküli társadalmukban is boldogulnak, ugyanakkor éppen a mesterséges megtermékenyítések gyakori eredménytelensége és a gyermekvállalás elutasítása kérdőjelezi meg a fennálló kirekesztő ideológia fenntarthatóságát, életképességét...

A Polar Könyvek sorozat kötetei kedvezményes áron megrendelhetők
a kiadó honlapján: www.polarkonyvek.hu

Andrus Kivirähk

Pillangó

Fordította: Segesdi Móni

Foto: Pille Simson

Andrus Kivirähk (1970) az egyik legnépszerűbb kortárs észt szerző, számtalan elismerés birtokosa. Író, újságíró, termékeny színpadi szerző. A színház iránti szenvedélye vezette a tollát a *Pillangó* írásakor is, amely az észt nemzeti színjátszás hőskorába repíti vissza az olvasót. A *Pillangó* cím az Estonia színház fiatalon elhunyt táncosára, Erika Tetzkyre (1894–1918) utal. A regény elbeszélője Erika párja a színpadon és az életben, August Mihklisoo. A síron túlról szól hozzánk, márpedig egy halottat nem kötik az élőkre vonatkozó szabályok, a valóság és a fantázia közötti határ elmosódik. Nála a színház aranykorának nagy alakjai, akiknek felmenői között madarat, óriást, boszorkányt, vérfarkast, vízi tündért egyaránt tudni vél, rég letűnt idők utolsó varázslatos hírnökei...

„A falusi fiú csak erősködött tovább. Akkor Jungholz megvonta a vállát, és kijelentette: »Jól van, tegyünk egy próbát!« Felvetetett a fiatalemberrel egy testhez simuló rózsaszín trikót, és felküldte a színpadra. A gramofonból Csajkovszkij szólt, és a fiúnak el kellett táncolnia a hattyú halálát. »Nem a te fivéred véletlenül? – kérdezte Kurnim Erikától. – Ugyanaz a hajlékony test, ugyanolyan kecses csípő – talán még ikrek is vagytok?« A falusi fiú úgy trappolt a színpadon, mint egy tehén, amikor próbálja lerázni a patáira ragadt sarat, és közbe-közbe betoldott egy szökkenést, mire az egész terem rengeni kezdett, és Kurnim azzal fenyegetőzött, hogy bepanaszolja Jungholzot az igazgatónak, amiért szándékosan rongálja az új épületet. Fergeteges volt a hangulat, és a fiatalember bizonyára szegényebb lett néhány kilóval. A társulatba természetesen nem vettük fel, és jó pár évvel később, amikor Jungholzot már Noorleinnek hívták, és sorsával megbékélve a halálát várta, újra találkozott vele. Ekkorra már jómódú, tagbaszakadt atyafi volt, és túláradóan hálálkodott neki, hogy megmentette őt az ínséges színészélettől.”

Részlet a regényből

4500 Ft

9 786157 069138

www.polarkonyvek.hu